

ЧАСТОТНІСТЬ ВЖИВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ЕКСПРЕСИВІВ І КОМУНІКАТИВІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

Оксана Гордій

Аспірант, кафедра німецької філології,
Прикарпатський національний університету імені Василя Стефаника,
76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, e-mail.: oksanagord@yandex.ru

UDC: 811.112.2'373.7

ABSTRACT

The article deals with the potential of Corpus linguistics as a empiric method of the contemporary linguistic research, highlights the advantages of use of the corpora method in the phraseological studies and determines the capability of the Internet as a linguistic corpus. The frequency of use of German expressive and communicative idioms is analysed with the help of the search engine Google and the possibility of applying this method in the phraseographic projects is argued.

Keywords: Corpus linguistics, linguistic corpus, empiric, expressive and communicative idioms, Internet, search engine.

В статті розглядається потенціал корпусної лінгвістики як емпіричного методу сучасних лінгвістичних досліджень, висвітлюються його переваги для фразеологічних студій і окреслюються можливості використання Інтернету як лінгвістичного корпусу. За допомогою пошукової машини Гугл проводиться аналіз частотності вживання в Інтернеті фразеологічних експресивів і комунікативів німецької мови та аргументується можливість застосування цього методу у фразеографічних проектах.

Ключові слова: корпусна лінгвістика, мовний корпус, емпіричний, фразеологічні експресиви і комунікативи, Інтернет, пошукова машина.

В статье рассматривается потенциал корпусной лингвистики как эмпирического метода современных лингвистических исследований, освещаются его преимущества для исследований фразеологии и определяются возможности использования Интернета как лингвистического корпуса. С помощью поисковой машины Гугл проводится анализ частотности употребления в Интернете фразеологических экспрессивов и коммуникативов немецкого языка и аргументируется возможность применения этого метода в фразеографических проектах.

Ключевые слова: корпусная лингвистика, языковой корпус, эмпирический, фразеологические экспрессивы и коммуникативы, Интернет, поисковая машина.

Корпусна лінгвістика, яка зародилася в 60-их роках минулого століття на англомовному просторі, відкрила небачені раніше можливості емпіризації мовознавчих досліджень. Корпусний метод ґрунтується на використанні мовних корпусів – великих зібрань “справжніх”, а не створених в душі генеративістики власне з лінгвістичною метою текстів, що формуються у корпус за чітко розробленими принципами. Сучасні лінгвістичні корпуси являють собою велетенські електронні текстові масиви баз даних, обладнані пошуковими машинами з контекстуальними, дериваційними та колокаційними, коокурентними критеріями. Загальноновизнаними зразками, на які орієнтуються багато інших сучасних корпусів, є Британський національний корпус (British National Corpus – BNC) та Корпус сучасної американської англійської (Corpus of Contemporary American English – COCA), який є єдиним публічно доступним корпусом американського варіанту англійської мови. Серед найвагомі-

ших корпусів німецької мови слід назвати передусім Cosmas-корпус Інституту німецької мови у Маннгеймі, який налічує майже 2 мільярди слів.

Найширше застосування емпіричний комп'ютерний аналіз текстових масивів отримав у працях з лексикографії та лексичної семантики (J. Sinclair (1991) [9]; M. Stubbs (2001) [11]). Також і для фразеології корпусна лінгвістика стала незамінним методом, адже фразеологічний фонд змінюється досить швидко і фразеологічні студії великою мірою залежні від підбору автентичних прикладів. Використання лінгвістичних корпусів для отримання емпіричного фразеологічного матеріалу продовжило існуючу у західній науковій школі тенденцію повороту до прагматичних досліджень. Нові перспективи відкриваються сьогодні також і перед вітчизняною школою, яка, за слушним зауваженням О.Я. Остаповича, "надто довго не могла звільнитися від пут відверто схоластичної структурно-семантичної парадигми досліджень, запрограмованої ще в середині минулого століття" [2]. Методи корпусної лінгвістики затребувані у фразеографічній практиці, зокрема для статистичного визначення загальноживаних фразеологічних одиниць, окреслення т.зв. "фразеологічного / пареміологічного мінімуму" [7].

Крім описаних вище систематично компільованих корпусів завдяки Інтернету існує велетенський текстовий архів з багатьма мільярдами сторінок, який із застосуванням належних пошукових машин може розглядатися як корпус. Оскільки на даний час ще не існує досконалих корпусів, величина яких достовірно відображала б реальне функціонування тієї чи іншої національної мови, увага дослідників все частіше спрямовується на Інтернет, який дозволяє практично "вживу" вивчати мову у великих масштабах.

В Глобальній мережі доступні у електронному вигляді різноманітні тексти (матеріали порталів новин, газет, журналів, дискусійних форумів, блогів тощо) і корпусна лінгвістика вже довгий час розглядає Інтернет як вигідне і практично безмежне джерело даних, хоча можливості їх обробки не можуть розглядатися однозначно; в останні два десятиліття в цьому напрямі ведеться активна робота, вченими розробляються різноманітні методи і прийоми дослідження мультимедійних і мультимедійних текстів з Інтернету [3; 4; 8].

В нашій роботі ми досліджуємо функціонування в Інтернет-дискурсі комунікативно-експресивної фразеології німецької мови – стійких фразеологізованих речень на зразок (*Ach*), *du kriegst die Tür nicht zu! Abwarten und Tee trinken! Du kannst mich am Abend besuchen! Das fängt ja gut an! So schnell schießen die Preußen nicht! Demnächst in diesem Theater; Ab nach Kassel!* **Новизною** нашого дослідження є представлення цих одиниць як єдиного функціонального поля фразеологічних експресивів і комунікативів, що являє собою індуктивний синтез існуючих підходів. У рамках концепцій ідіоматичного карбування мови (Г. Файльке [5]) та "шаблонної мови" (Ш. Штайн [10]) серед інструментів інтенціонального мовного вжитку, коли стійкі фрази використовуються з метою досягнення певного комунікативного та риторично-стилістичного ефекту, ми виокремлюємо функціональний клас **фразеологічних експресивів і комунікативів** (ФЕіК) – окремих висловлювань, синтаксично оформлених у вигляді речень (еліптичних речень), закріплених узуально в мовній спільноті для вираження інтенцій, оцінок і емоцій мовця, які характеризуються вживаністю, відтворюваністю, відносною стійкістю, комплексним значенням і виконують комунікативну і часто експресивну функцію (детальніше див. О.М. Гордій (2010) [1]).

Інтернет може використовуватися як корпус у різний спосіб. Застосування пошукових систем дозволяє досліджувати у доступних електронних текстах певні мовні феномени, тобто загалом уся Глобальна мережа інтерпретується як велетенський корпус. З іншого боку, існує можливість на основі цих наявних у вільному доступі Веб-даних формувати власні корпуси меншого розміру, орієнтовані на певні лінгвістичні постановки питань. Оскільки нашим **завданням** серед іншого було встановлення частотності вживання ФЕіК, ми підійшли до використання Інтернету як корпусу у перший спосіб, обравши основним інструментарієм нашого дослідження пошукову систему Google.

Пошукова система являє собою програмно-апаратний комплекс з веб-інтерфейсом, що надає можливість пошуку інформації в Інтернеті. Статистичні дані сходяться в тому, що світовим лідером за пошуковими запитами є система Google [6]. Очевидно, що більшість існуючих документів та веб-сторінок англomовні, і, на жаль, немає точної статистики про число німецькомовних URL-адрес, проте опубліковані в листопаді 2013 р. лабораторією W3Techs, яка надає інформацію про використання різноманітних видів технологій в Інтернеті, дані про процентне співвідношення веб-сторінок різними мовами засвідчують, що

німецька мова займає тут третє місце із 5,9% після англійської (55,5%) та російської (6,1%) мов [12].

Хоча існуючі пошукові системи не призначені безпосередньо для лінгвістичних досліджень і пошуковий алгоритм не відомий в деталях, існує достатньо причин для використання пошукової машини Google. По-перше, пошук за допомогою Google відбувається надзвичайно швидко і є дуже простим. Корисним є те, що для кожного результату пошуку пропонується попередній перегляд, тобто подається короткий уривок із відповідного тексту, при цьому сам пошуковий запит оптично виділяється за допомогою жирного шрифту. Важливо теж, що існує можливість налаштувати пошук лише однією певною мовою. Перевагою пошуку за допомогою Google є те, що в його результати включаються також дані із чисельних форумів, які відображають великою мірою функціонування концептуально усного мовлення. Ще одним позитивним моментом такого пошуку є відповідність критерію актуальності, адже до відображених результатів постійно автоматично включаються найновіші веб-сторінки. Величина корпусу дозволяє припустити, що якщо якийсь певне словосполучення німецькою мовою взагалі можливе, то найшвидше і найнадійніше це можна встановити за допомогою Google. З іншого боку невизначена величина та постійна зміна Інтернет-корпусу виключає можливість встановлення частоти вживання тієї чи іншої одиниці по відношенню до величини корпусу. Крім того, деякі тексти підраховуються у Google двічі чи навіть багаторазово, наприклад тоді, коли певний текст існує одночасно у різному форматі, як от PDF чи HTML-сторінка. Очевидно, що з цих причин отримані дані не можна розглядати як абсолютні, а лише як відносні. Незважаючи на те, що показник буде змінюватися, можна відстежити певну тенденцію: чи фразеологічна одиниця взагалі вийшла з ужитку, або вживається надзвичайно рідко, чи, навпаки, характеризується широкою вживаністю.

Аналіз наукової літератури останніх років хоча і показує зацікавленість вчених можливостями використання Інтернету як корпусу, проте на момент нашого дослідження не була запропонована єдина випробувана методика. В ході роботи ми зіткнулись з тим, що багато операцій довелося проводити "вручну". Використання як інструментарію Google виявилось виправданим з тієї причини, що ця пошукова машина дозволяє проводити пошук точного тексту фрази, а не лише окремих слів чи їх поєднань. Для цього запит слід подавати, виділивши з обох боків знаком "...". Ця опція особливо корисна для пошуку фразеологічних експресивів і комунікативів, які, порівняно з іншими фразеологічними одиницями (ФО), відзначаються високою стійкістю, що виступає однією з їх категоріальних ознак. Проте така пошукова форма, як правило, виступала відправним пунктом, і ми не конструювали іншу форму лише у випадках однозначно широкої вживаності першої (словникової) форми (напр.: *Wenn Blicke töten könnten! Gut gebrüllt, Löwe! Daher der Name Bratkartoffel!*) та щодо абсолютно стійких ФЕіК – одиниць з імпліцитною структурою речення (*Ach du liebes bisschen! Ab nach Kassel!*). В інших випадках, коли запропонована у словнику форма речення зустрічалась у результатах рідко та за лексикографічної фіксації одночасно декількох форм, ми вручну конструювали також і інші форми для пошукового запиту. Підбір цих форм ґрунтувався як на лексикографічних даних, так і на дослідницькій інтуїції – відмінність між формами ФО полягала, як правило, у порядку конститuentів (чи їх елімінації), часовій формі дієслова та варіативності займенників; враховувався також розмовний варіант дієслова другої особи однини теперішнього часу (*haste, kannst, siehst*) і інші варіанти орфографії, напр.: *Da haben wir die Bescherung / Da hast du die Bescherung / Da haste die Bescherung*.

Основний пошук здійснювався на сайті www.google.de у період з 06. – 09.2012 р. Описані труднощі щодо встановлення абсолютної частотності ускладнюються також тим, що Google подає лише максимум 500 результатів пошуку – звідси впливає складність провести чітку межу між вживаними і широко вживаними одиницями. Також ми виявили, що щодо багатьох маловживаних одиниць результати виявлялись дещо завищеними через багаторазове дублювання у підрахунках сторінок із різноманітних онлайн-словників. З метою уникнути серйозної похибки ці дані коригувались вручну відсіюванням таких сторінок. Також проводилось відсіювання варіантів нефразеологічного прочитання ФО (напр. щодо таких одиниць: *Die Tour kenne ich: розм. фам. Знаємо ми ці штучки!* [НУФС2, 253; НРФС, 572; НРСРЛ, 681]; *Lass dir Tee kochen!:* розм. фам. *Наставляй кишеню!* [НУФС2, 242; WddU, 826].

Проаналізувавши таким чином вживаність отриманих в ході наскрізної лексикографічної вибірки із п'яти лексикографічних джерел [DU11; НРФС; НРСРЛ; WddU; НУФС1; НУФС2] 2303 ФО, ми виокремили широковживані одиниці, тобто “центральну частину” досліджуваного поля фразеологічних експресивів і комунікативів німецької мови (всього 1061 ФО, із показниками вживаності від 251 пошукової сторінки і вище, переважно обмежено 500 сторінками); до них прилягає “ближня периферія” – одиниці, які характеризуються середньою вживаністю (654 ФО, показники вживаності від 11 до 250 сторінок), на “дальній периферії” розміщені ФО із низькою вживаністю (467 ФО, до 10 сторінок, серед них 88 ФО вжиті виключно в тексті книг, опублікованих в Інтернеті). Крім того, на межі даного поля знаходяться 132 одиниці з нульовою вживаністю.

Фразеологічні експресиви і комунікативи із нульовою вживаністю. До цієї групи ми зарахували 132 одиниці, пошук яких ні загалом в Мережі, ні серед груп Google (за адресою <https://groups.google.com>), ні у тексті доступних в Інтернеті книг не дав жодного результату. Відсутність жодних “слідів” у Google дозволяє припустити оказіональну природу даних одиниць і їх лексикографічна фіксація вочевидь повинна бути переглянута. Щодо кореляції результатів пошуку по даній групі із лексикографічною вибіркою слід вказати, що більшість ФО із нульовою вживаністю (105 із 132) внесені лише до одного із використаних словників, з них 69 одиниць – до “Словника німецької розмовної мови” Г. Кюппера (*Dir haben sie wohl die Antenne geklaut?: Frage an einen Dummlichen* [WddU, 38]; *Das sagt man immer, wenn die Bratkartoffeln angebrannt sind: Das ist eine einfältige Ausrede für eine böse Überraschung* [WddU, 127]). Значна кількість цих ФО марковані відповідно до середовища їх виникнення (терит. чи соц., серед них також грубі вирази, напр.: *Blumendraht und Stachelbeerkompott!: Ausruf der Verwunderung oder des Unwillens. Bayr.* [WddU, 117]; *Ab hier kommen die Bären von rechts: Redewendung angesichts einer einsamen, unbekanntem Gegend. Sold.* [WddU, 79]; *Was hängt am Baum und riecht?: Frage an einen Dummen oder Unfähigen. Jug.* [WddU, 84]), і відсутність даних щодо їх вживання вочевидь можна пояснити швидким “виходом з моди”, характерним для молодіжного сленгу зокрема. Решта ФО цієї групи фіксовані переважно у словнику В. І. Гаврися (*Da kannst du Meisen ausnehmen: розм. Тут ти нічого не доб'єшся* [НУФС2, 50]; *Das grenzt an Pommern!: розм. фам. Це вже загато!* [НУФС2, 111]; *Wo hast du deinen Spiritus gelassen?: розм. Куди поділася твоя голова? Чим ти думаєш?* [НУФС2, 206]), окремі – в словниках Л. Е. Біновича, В. Д. Девкіна та у Дуден 11. Крім того, деякі невживані ФО наявні у двох чи більше лексикографічних джерелах. Якщо відсутність даних щодо вживання одиниць на зразок *Ich schlage dir die Kiemen ein!: По зубам получишь! Огребешь! (узроза)* [НРСРЛ, 370; WddU, 409]; *Dein Vater ist wohl Schuster?: Ты что заикаешься?* [НРСРЛ, 631; WddU, 748] можна пояснити прагматичними особливостями їх вживання (передбачають безпосередню присутність співрозмовника), то нульова вживаність одиниць *Das haut einen auf den Schlips: розм. фам. Як обухом по голові (про неприємну несподіванку)* [НУФС2, 166; НРФС, 489; WddU, 720]; *Da hast du den Kitt!: розм. фам. Ось тобі наслідок! Оце й усе!* [НУФС1, 381; НРФС, 325] та передусім культурно значимої фрази *Aber sicher, sagte Blücher: ugs. scherzh. Ganz sicher ist das so* [Du11, 702; НУФС1, 111; НРФС, 93] виявилась несподіваною і потребує підтвердження чи спростування під час запланованого експерименту із опитування респондентів мови.

Фразеологічні експресиви і комунікативи із низькою вживаністю. В ході аналізу нами виділено 467 одиниці із низькою вживаністю – це фразеологізми, які зустрічаються в Інтернеті або виключно на сторінках розміщених там книг (88 ФО), або вжиті в інших текстах (решта 379 ФО, максимум 10 прикладів вживань). Слід відзначити, що на німецькомовному секторі Інтернету представлений обмежений набір літературних джерел. Це пов'язано передусім із діючим авторським правом, яке забороняє повнотекстовий доступ до праць більшості авторів. Ми отримували дані переважно із сайтів www.gutenberg.org, www.zeno.org та за адресою <http://books.google.de>. Так, зокрема, проект Гутенберг (англ. Project Gutenberg, скор. PG) є громадською ініціативою з оцифрування, архівування і поширення культурної спадщини, переважно літературних творів. За даними сайту на 2013 р. бібліотека налічувала понад 42 тисячі творів, близько тисячі з яких – книги німецькомовних авторів. Це переважно письменники, які жили і творили у 19ому – поч. 20ого століття чи навіть ще давніше. Таким чином можна припустити, що фразеологізми, щодо яких зафіксовані лише окремі приклади вживання у матеріалах даних сайтів, є архаїзмами і пот-

ребують відповідного маркування у словниках, яке, як показав аналіз, відсутнє у переважній кількості випадків. Із 88 ФО, щодо яких результати пошуку у Google виявили вживання лише в літературних творах (як правило, минулих епох) більша частина, як і ФЕіК із нульовою вживаністю, а саме 48 одиниць, зафіксовані лише в одному з розглянутих лексикографічних джерел; але, на відміну від останніх, основна частка тут припадає на словник В. І. Гавриця (27 ФО), напр.: *Da hat eine Eule gesessen: розм. Справа не вигоріла, зірвалася* [НУФС1, 189]; *Hol dich der Fuchs!: розм. фам. Щоб тебе вовки з'їли!* [НУФС1, 228]. Жоден із цих фразеологізмів не маркований як архаїзм. Загалом із 88 ФЕіК, вжитих виключно в художніх творах, лише два фіксовані із позначкою “заст.”: *Das dank ihm der Teufell!: заст. розм. фам. Від мене він подяки не діжде!* [НУФС1, 139; НРФС, 119]; *Da ist mir die Quinte gesprungen: заст. розм. Тоді я скипів, розлютувався* [НУФС2, 118; НРФС, 446; WddU, 369]. Один вираз ми визначили як фіксований лексикографічно авторський оказіоналізм. Фраза *Da könnte man farbig sein: розм. От де багато вражень!* [НУФС1, 196] зустрічається лише у “Обеліску” Е.-М. Ремарка.

40 ФЕіК із прикладами виключно в (давніх) літературних творах фіксовані в двох і більше словниках. Зроблені на основі результатів нашого пошуку висновки про їх оказіональний чи архаїчний характер ми плануємо верифікувати за допомогою опитування респондентів. Проте очевидно, що наявний у всіх п'яти джерелах вираз із відносно простою мотиваційною основою *Da hört (sich) doch die Weltgeschichte auf!: розм. Це вже занадто! Це вже виходить за всякі межі!* [НУФС1, 51; НРФС, 46; DU11, 860; WddU, 916; НРСРЛ, 740], реалізований одноразово як *Da hört ja die Weltgeschichte auf* та в десяти прикладах у формі *Da hört sich doch die Weltgeschichte auf!* (у творах німецьких письменників 1900-першої половини 20ого століть – R. Herzog, B. Wille, H. Ball, W. Raabe і ін.), і жодного разу не вжитий ані в емоційних постах форумів, ані в жодній газетній чи журнальній статті, є архаїзмом, і якщо і може бути занесений до фразеографічного джерела, то обов'язково із відповідним маркуванням. Це ж стосується і культурно значимої фрази *Da kennen Sie Buchholzen schlecht!: розм. Погано ви мене (або його) знаєте!* [НУФС1, 129; НРФС, 110; НРСРЛ, 140; WddU, 138], запевнень *Ich will Matz heißen, wenn ...: розм. фам. Назвіть мене дурнем, якщо це не так!* [НУФС2, 46; НРФС, 392; WddU, 526]; *Ich will des Todes sein, wenn ...: Щоб я крізь землю пішов, якщо ...* [НУФС2, 249; НРФС, 569; WddU, 862] та інших ФЕіК.

Крім ФЕіК, вжитих виключно на сторінках доступних в Інтернеті книг, до одиниць із низькою вживаністю ми зарахували також ФО, результат пошуку щодо яких виявив до 10 прикладів вживання на німецькомовному просторі Інтернету (всього 376 ФО, з них фіксовані в одному словнику 165 одиниць, у двох – 88, в трьох – 45, в чотирьох – 40, і 38 одиниць представлені у всіх п'яти використаних для суцільної лексикографічної вибірки джерелах). Як і щодо описаних вище фразеологізмів, більшість із фіксованих в одному словнику 165 одиниць – це ФО, представлені в “Словнику розмовної німецької мови” Г. Кюппера та в “Німецько-українському фразеологічному словнику” В.І. Гавриця (89 і 45 ФО відповідно). Серед цих фразеологізмів можна намітити як одиниці архаїчного характеру (поодинокі випадки вживання в Мережі / поодинокі випадки вживання в Мережі та приклади на сторінках книг, напр.: *Und wenn der Teufel auf Stelzen geht: Unter allen Umständen* [WddU, 830]; *Krieg den Dalles!: Verwünschung* [WddU, 155]; *Mag werden, was will!: розм. Хай буде, що буде! Що буде, те й буде!* [НУФС2, 316]; *Das steht baumfest: Це напевно, це поза всяким сумнівом* [НУФС1, 79], так і оказіонально-варіантні утворення за зразком вживаніших ФЕіК (*Ich glaub(e), mein Nilpferd bohnt!: Ausdruck des Erstaunens. Halbw.* [WddU, 573]; *Du kannst mich puffen!: Ausdruck des Nichtwissens. Analog zu “Du kannst mich totschiagen!”* [WddU, 633]; *Das lass dir knipsen! / Das kannst du dir knipsen lassen!: Ausdruck der Abweisung. Moderne Variante zu “Lass es dir malen”* [WddU, 435] чи фразеологізмів інших типів (пор.: *(Na), so blau!: розм. Take! Такі вигадки! Ти мене за дурня вважаєш?* [НУФС1, 106] і *jt blauen Dunst vormachen: розм. морочити голову, замилювати очі, напускати туману кому-н.* [НУФС1, 159] / *das Blaue vom Himmel herunterlügen: розм. плести нісенітницю, брехати* [НУФС1, 107]), а також загалом оказіональні одиниці, які або не встигли увійти у широкий вжиток, або досить швидко “вийшли з моди” (*Bei mir Zement, da kannst du lange kratzen!: Ausdruck der Ablehnung* [WddU, 941]; *Ganz groß, Klavier und Geige!: Ausdruck höchster Bewunderung. Hergewonnen von einem Festessen mit Musik* [WddU, 421].

Лексикографічно ширше фіксовані ФЕіК із низькою вживаністю з великою долею ймовірності можуть бути віднесені до одиниць, які вийшли / виходять з ужитку. Це підтверджується як присутністю в їх складі архаїчних елементів (*der Henker, der Tausend*), так і наявністю крім невеликої кількості випадків “загальної” вживаності прикладів “книжного” вжитку: *Hol's / hol mich der Henker!: salopp (als Fluch) Verdammt noch mal!* [Du11, 344; НУФС1, 345; НРФС, 274; НРСРЛ, 300]; *Dazu hat Buchholtz kein Geld: На це в мене (або у нього) нема грошей, це для мене (або для нього) надто дорого* [НУФС1, 128; НРСРЛ, 140; НРФС, 110]; *Ei der Tausend!: (veraltend) Ausruf der Überraschung* [Du 11, 760; НУФС2, 242; НРФС, 561; WddU, 826]; відповідне маркування, як показав аналіз, наявне лише в окремих випадках. Дещо несподіваними виявились результати корпусного пошуку і щодо низької частотності низки інших фіксованих у лексикографічних джерелах ФО: *Das geht übers Bohnenlied; Da geht's nicht katholisch zu! Große Geister stört das nicht; Da haben wir den Braten / Da hast du den Braten! Das ist ein Ding wie (ei)ne Wanne!*, тому наступним нашим кроком буде проведення відповідного опитування з метою підтвердження отриманих даних.

Фразеологічні експресиви і комунікативи із середньою та високою вживаністю.

Проведений пошук лексикографічно фіксованих ФЕіК німецької мови в Інтернет-корпусі засвідчив, що більшість одиниць з нашої вибірки мають середню чи високу частоту вживання. Як ми вже зазначали, особливості пошукової машини Google (обмеження перегляду результатів пошуку 500 сторінками) утрудняють виокремлення одиниць частотних і дуже частотних. Ми виділили 650 ФЕіК з середньою частотою вживання (від 11 до 250 прикладів у Google) та 1057 ФЕіК з високою частотою вживання (від 251 прикладу, переважно до 500 прикладів). Межа в 250 прикладів не є цілком довільною – аналіз отриманих результатів показав певну відмінність між даними частотними групами ФЕіК. Так більшість одиниць із високою частотою вживання відзначаються особливими дискурсивними характеристиками. Це виявляється не лише в активному вживанні їх у міжособистісній комунікації на форумах чи в блогах, але й загалом у різноманітному використанні в Інтернет-дискурсі, як от в заголовках статей чи повідомлень в онлайн-виданнях і інформаційних сайтах, в назвах груп соціальних мереж і ін. Частина одиниць із середньою частотою вживання є “формульними” варіантами (тобто формами з вираженою функціональною спеціалізацією) менш стійких ФО чи одиницями із низьким ступенем ідіоматичності. Це підтверджують і дані лексикографічної вибірки: 211 ФО фіксовані лише в одному, ще 132 – у двох з використаних словників, переважно це словники Г. Кюппера, В. І. Гаврися і В. Д. Девкіна, які відзначаються наявністю значної кількості неідіоматичних стійких сполучень слів (напр.: *Das haben wir alles schon gehabt: Все это нам уже давно известно* [НРСРЛ, 278]); *Das kann man wohl behaupten: (клише – подтверждение сказанного) Это, пожалуй, так (правильно, верно)* [НРСРЛ, 106]; *Das sieht mies aus! / Die Sache steht mies!: розм. фам. Кепські справи* [НУФС2, 53] та вульгарних і жаргонних виразів, а також варіантів “загальнономовних” стійких фраз (словник Г. Кюппера), напр.: *Geschissen, mein Herzchen!: Du irrst dich!* [WddU, 288]; *Ich glaube, mein Pferd schießt!: Ausdruck ungläubigen Staunens. BSD* [WddU, 605]; *Wir werden das Schwein schon töten: Diese Sache werden wir gut erledigen* [WddU, 754]. Якщо таку поодинокую лексикографічну фіксацію вищенаведених прикладів можна розглядати як певною мірою випадкову, то багато інших одиниць із середньою частотою вживання (*So streng sind dort die Bräuche: Redewendung angesichts eines ungewöhnlichen Herkommens, das in dieser Lage sinnlos wirkt* [WddU, 127]; *Ich bin dafür, dass wir dagegen sind: Umschreibung einer Ablehnung* [WddU, 154]; *Höher geht's nimmer: Дальше некуда! Это уж чересчур!* [НРСРЛ, 325]; *So fragt man (die) Leute aus!: Ich lasse mich nicht ausfragen!* [WddU, 495]; *Wie habe ich das wieder gemacht?!: selbstironischer Ausdruck der Genugtuung über eine Leistung* [WddU, 512]) можуть бути враховані у майбутніх проектах з укладення фразеологічних словників німецької мови, принаймні розмовної мови чи словника фразеологічних експресивів і комунікативів. Також ми виявили, що у групі ФЕіК з середньою частотою вживання, на відміну від одиниць із низькою і з нульовою вживаністю, більшою є частка широко фіксованих ФО (131 ФО в п'яти, 76 – в чотирьох і 100 – в трьох словниках; ось деякі приклади: *Daher der Name Bratkartoffel! Da / dort möchte ich nicht begraben sein; Das freut einen denn ja auch! Ran an die Gewehre! Da / nun schlag einer lang hin! Ich kann nicht hexen! Wie kommst du mir (eigentlich) vor?*, тобто простежується тенденція відповідності лексикографічної фіксації і реальної, встановленої інтерсуб'єктивно частоти вживання ФО даного типу.

Схожа картина спостерігається і щодо ФЕіК з високою частотою вживання (всього 1057 одиниць). Більшість з них широко фіксовані в лексикографічних джерелах (330 ФО – у всіх п'яти словниках, використаних для наскрізної вибірки, 180 – в чотирьох, 185 – в трьох, 183 – у двох і 179 ФО – в одному з словників). Широко фіксованими є одиниці, які, так би мовити, “на слуху” у носіїв мови, напр.: *So siehst du aus! Gut gebrüllt, Löwe! Das ist (nicht) mein Bier; (Ach) du liebes bisschen! Jetzt schlägt's (aber) dreizehn! Du kannst / der kann usw. mich gern haben; Da lachen (ja) die Hühner!* та ін. Як ми зазначали вище, результати корпусного пошуку показали, що ці одиниці володіють “дискурсивною доданою вартістю”. Серед ФЕіК з високою частотою вживання, представлених в лексикографічних джерелах вужче, теж, як і щодо одиниць з середнім показником частотності, можна виділити фрази, які відзначаються низьким рівнем ідіоматичності і потрапляння яких до словників (не для носіїв мови – це переважно словники В. І. Гавриця і Л. Е. Біновича) обумовлене лише їх певною функціональною спеціалізацією і повторюваним вживанням, напр.: *Das ist etwas anderes: Це інша річ* [НУФС1, 30]; *Da hast du dich aber sehr verrechnet!: Тум ты крепко просчитался, не тут-то было, этот номер у тебя не пройдет!* [НУФС, 594]; *Hier ist Stimmung!: розм. Тут весело!* [НУФС2, 223]; *Das sieht böse aus: Кепські справи* [НУФС1, 118]. Щодо великої кількості інших частотних ФЕіК (*Was sehen meine entzündeten Augen?: Was sehe ich?* [WddU, 59]; *Nie sollst du mich befragen: scherzh. Dazu möchte ich mich nicht äußern* [Du11, 99]; *Da könnte ja jeder kommen!: Ausdruck der Abweisung* [WddU, 380]; *Nicht schlecht, Herr Specht!: ugs. scherzh. Ausdruck der Anerkennung* [Du11, 666]; *Da steckt man nicht drin: ugs. Das kann man nicht vorhersehen, wissen* [Du11, 173]) виявлене нами вузьке представлення у лексикографічних джерелах може бути виправдане хіба що їх розмовним характером; різноманітне вживання цих фраз у дискурсі проте дозволяє рекомендувати їх для майбутніх лексикографічних проєктів.

Порівняння отриманих результатів із даними попереднього (часткового) пошуку, здійсненого раніше у 2009 р., виявляє наступну закономірність: абсолютні показники практично не змінилися передусім щодо маловживаних одиниць та одиниць з нульовою вживаністю, щодо інших одиниць вони переважно зросли із розширенням самого корпусу, що одностайно свідчить про певну надійність корпусу, невинуватість отримуваних результатів.

Проведений аналіз частоти вживання фразеологічних експресивів і комунікативів німецької мови демонструє один з можливих способів використання Інтернету як мовного корпусу. Отримані таким чином результати, вочевидь, можуть використовуватись у відповідних фразеографічних проєктах. Наступним кроком, як зазначено вище, буде верифікація даних результатів за допомогою опитування носіїв мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордій О. М. Фразеологічні експресиви і комунікативи як лінгвістичний феномен / О. М. Гордій // Studia methodologica. – Випуск 30. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – С. 260-266.
2. Остапович О. Я. Корпусний аналіз текстових електронних масивів у вивченні фразеології іноземних мов. Методологічні принципи, практична апікація, межі й застереження // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – №5. – Філологічні науки. – 2008. – С. 391-399.
3. Bickel H. Das Internet als linguistisches Korpus / H. Bickel // Linguistik online 28. – 2006. – №3. – URL : http://www.linguistik-online.de/28_06/bickel.html.
4. Diemer S. Das Internet als Korpus? : Aktuelle Fragen und Methoden der Korpuslinguistik / S. Diemer // Saarland Working Papers in Linguistics 2. – 2008. – P. 58-72.
5. Feilke H. Sprache als soziale Gestalt : Ausdruck, Prägung und die Ordnung der sprachlichen Typik / H. Feilke. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1996. – 363 S.
6. Google zieht weiter davon / Spiegel Online. – 17. April 2009. – URL : <http://www.spiegel.de/netzwelt/web/suchmaschinenmarkt-google-zieht-weiter-davon-a-619398.html> (20.11.2013).
7. Grzybek P. Sinkendes Kulturgut? Eine empirische Pilotstudie zur Bekanntheit deutscher Sprichwörter / P. Grzybek // Wirkendes Wort. – 1991. – № 2. – S. 239-264.

8. Ptashnyk S. Korpora, Web und Datenbanken / Ptashnyk S., Hallsteinsdottir E., Bubenhofer N. – Baltmannsweiler : Schneider V. Hohengehren, 2010. – 267 S.
9. Sinclair J. Corpus, Concordance, Collocation / John Sinclair. – Oxford : Oxford University Press, 1991. – 197 p.
10. Stein S. Formelhafte Sprache. Untersuchungen zu ihren pragmatischen und kognitiven Funktionen im gegenwärtigen Deutsch. – Sprache in der Gesellschaft; Bd. 22 / S. Stein. – Frankfurt am Main : Lang, 1995. – 375 S.
11. Stubbs M. Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics / M. Stubbs. – Oxford : Blackwell Publishing, 2001. – 288 p.
12. Usage of content languages for websites / www.w3techs.com. – URL : http://w3techs.com/technologies/overview/content_language/all (20.11.2013).

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

- НРСРЛ = Девкин В. Д. Немецко-русский словарь разговорной лексики / В. Д. Девкин. – М. : Русский язык, 1994. – 768 с.
- НУФС1 = Німецько-український фразеологічний словник : у 2 т. / [уклад. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко]. – К. : Рад. школа, 1981. – Т. 1. – 416 с.
- НУФС2 = Німецько-український фразеологічний словник : у 2 т. / [уклад. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко]. – К. : Рад. школа, 1981. – Т. 2. – 382 с.
- НРФС = Бинович А. С. Немецко-русский фразеологический словарь / А. С. Бинович, Н. Н. Гришин. – М. : Русский язык, 1975. – 659 с.
- DU 11 = Duden – Redewendungen : Wörterbuch der deutschen Idiomatik (Duden 11) / [B. Alsleben (Hrsg.)]. – Mannheim : Dudenverlag, 2002. – 955 S.
- WddU = Küpper H. Wörterbuch der deutschen Umgangssprache / Heinz Küpper. – Stuttgart, München, Düsseldorf, Leipzig : Klett, 1997. – 959 S.